אור חדש על ...

מחרז: אדם זעיר מול המכונה

בחוץ זעקו רמקולי־הבחירות: „כל העם, מצביע מפ״ם", „בשמיני למאי, מפלה למפא״י." אולם איש לא שת לבו לכך. הכל ידעו, כי מאבק־הבחירות העיקרי אינו כאן. המאבק העיקרי לא התחולל כלל; הוא חוסל שלושה ימים לפני הבחירות, שעה שוועדת־הבחירות המרכזית של ההסתדרות, בראשותו של צבי רוזנשטיין, פסלה, ללא כל סיבה ואף ללא כל אמתלה, את רשימת למען הצבור, בראשה עמד אלמוני שעלה בדיים אל הכותרות הראשיות — שלום מחרז.

במוצאי־שבת, שעה שרמקולי־הבחירות קראו את קריאותיהם האחרונות, נתכנסה חבורה קטנה בדירה שרהיטיה מיושנים, ברחוב אבן־סינה, ממש מול בניין־האבן הקודר של עיריית חיפה. הכניסה לדירה לא היתה מן הדברים הקלים. הבא היה חייב להזות עצמו, להוכיח, כי אין כוונתו רעה. את הדלת היתה פיתחת הגברת מחרז, אלמנתו של המנוח מחרז, מנהל בנק עותומן בחיפה, אשר במותו לא השאיר אחריו כי אם קיצבה דלה לאשה ושם טוב, עם נכונות לעמוד על שלהם, לשלושת בניו.

ששה איש ישבו בחדר המרוהט בסגנון עתיק, נחים זו הפעם הראשונה לאחר שבועיים תמימים, שבועיים בהם לא עזבו כמעט את החדר, לא ראו את משפחותיהם, ישנו בלילות יחד, כשהדלת נעולה ומוברחת ואקדחו של שלום טיאנו מונח למראשותיו, נכון להתגונן.

עתה קם טיאנו, זקף גופו השרירי, החליק שפמתיו ואמר: „אני מצטער, הבטחתי לה ראשית בחמש". הנוכחים פרצו בצחוק: ל־אחר שבועיים הולך טיאנו להיפגש עם חברתו, אותה לא ראה משך כל תקופת המאבק.

גם טומס ויגו, קטן־גוף, קם, שרבב מכו־סיו הנתלים על גד היגע, אמר: „אני נוסע לטבעון." הוא לא ראה את משפחתו שבמבעון, מאז התחמם המרד והיה לקרב ממש.

נותרו רק שלום מחרז, דק־גיזרה, בעל סני קדוש מעונה, פנים שמחתת לרוחניותם בולטת עקשנות לבלי־חת; נותר יוסף כהן, החושש תמיד שמא יחליפוהו במהנדס יוסף כהן, איש אבא חושי; מול החלון ישב יוסף צרפתי, אחיו של חבר העיריה צר־פתי, אף הוא מנאמני חושי; וליד כרזת למען הציבור עמד נחום קימל, מי שנספח אל הקבוצה רק בשבועות האחרונים, לאחר שנוכח משך שנים, כי כל מקום בו דור־כים בעיריה, מבצבצת ממנו השחיתות ה־חונקת כל רצון ויוזמה.

הקרב על כנדי־העבודה

הקבוצה הזעירה והמוזרה, המורכבת אנ־שים כה שונים בעברם ואופים, היתה תולדתו ההכרחית של משטר טרור, המדכא את הנכ־נעים, ממריד את העקשנים.

קשה היה לדעת מיהו התקיף בששה. טיאנו, הרוח החיה האמיתית של המרד על הכרמל, הוא צעיר קשוח, זוכר תמיד את הימים ה־קשים של ועד־העובדים הקודם, בו ישבו אנשי אבא חושי, מילאו את הוראותיו, הר־עו בדרגה, נתפשו במעשים מסוקפקים.

מחרז עצמו הוא דור רביעי בארץ, מתגורר עם אשתו ושלושת ילדיו בדירה בת שני חדרים, הקים את מטה־הבחירות בדירת אמו, על שום הטלפון המותקן שם עוד מימי אביו המנוח. מחרז, בעל השכלה תיכונית וחניך האוניברסיטה בבירות, אינו אלא הטיפוס ה־מעולה של פקיד גבוה, המקיים בזאת מסו־רת משפחתית בת דורות.

עליו מכולם היה צרפתי, אשר נדמה כאילו הוא מחזיק עוד בכיסו כמה וכמה קלפי־עתו־דים, יסילם על השולחן בכפו הגדולה, שעה שימצא זאת לנכון.

לטומס ויגו אין הרבה פרט לעיניים, אך עיניים אלו דיין כדי להוכיח, כי אדם זה לא בקלות ישברוהו.

והמנוחך בפרשה הוא, שהמרד על הכרמל, אשר אים ומאים עדיין על שלטונו הכל־יכול של אבא חושי, החל סביב בעיה צדדית, כאילו, בעיה שאפשר היה לפתור אותה בחמש דקות, אלמלא הבטחון העצמי האין־סופי של האוחז בכל מפתחות העיר.

כי המרד בחיפה פרץ בשל חביעת עובדי־החוץ של העיריה לקבל בגדי־עבודה.

יחסי־רעות ונקיון־כפיים

כשנבחר חושי לראש עיר, לפני כארבע שנים, כינס את עובדי עיריתו, הכריז כי הם הם שניצחו בבחירות ומעתה ישררו בינם לבין ראש־העיר יחסי הבנה („כי גם אני עצמי פועל"), בינם לבין עצמם יחסי־רעות ועל הכל ירחף העיקר, נקיון־כפיים.

כדי להבטיח הגשמת כל זאת הקים חושי בשיטותיו המקובלות, ועד עובדים מורכב מנאמניו. לראש הועד מונה־נבחר משה רופא, אז — מתורגמן, כיום — מזכיר־ועד ה־21 לאותו חודש „לא תחזור בה (הנ־הלת־העיריה) מעמדתה הקשה... יכריז וועד־הפקידים מלחמה בהנהלת־העיר".

הועד הדפיס כרוז, בו נמסרה ההחלטה, הפרץ אותו בין פקידים. יומיים לפני ה־21 אספו יעקב חושי, אחיו של ראש העיר, נציגים שיבדקו בכל מחלקה מה חסר לעוב־דים, ואיש מועצת פועלי חיפה, אשד, את הועד, תבעו ממנו להתנצל, להודיע לעתונות, כי חלה אי־הבנה.

וכאן ארע אותו משהו מוזר, משהו שאין

הוא רצה רק בגדי־עבודה לפקידים - אך המנגנון, שבעט ברגל גסה בכל דרישה, קומם נגד עצמו תנועת מרי מקיפה אשר דוכאה באגרופים שלופים - לפי שעה

הנאמנות שכרה בצידה. למוכירות הועד נכנסו, פרט לטיאנו שהיה כבר אז מנהל מחלקה, גם פרידליך, אהרון ספיר, שהועלה מדרגת מודד למנהל מחלקת הערכת המסים, נתן רוזן, שעלה כמסאר מעובד פשוט למנה־דס הביוב העירוני, ושלמה שפיצר, שהעיריה השתיקה את מעילותיו בכספי הועד.

הרגליים על השולחן

חוך זמן קצר הוכנסו לעיריה יחסי שנ־אה בין פקיד לפקיד, חוסר כל אפשרות להבנה עם המעביד, וסיסמת נקיון־הכפיים הפכה לגל שחיתות שהמאיס את חיי העובדים.

חביעות הפקידים נידחו בקביעות על־ידי המזכירות, ברוב נצחי של ארבעת אנ־שי אבא חושי נגד קולו הבודד של טיאנו.

האות לשינוי המצב ניתן בדיוק לפני שנה. במאי אשתקד נבחר ועד בן 13 איש, כולם מומלצי־מפא״י, אולם רובם ממתנגדי חושי.

מחרז נבחר למזכיר־הועד הציע למנות נציגים שיבדקו בכל מחלקה מה חסר לעוב־דים, ירכזו את התביעות כלפי העיריה.

כשבאו אנשי מזכירות ועד־העובדים אל ראש־העיר להציג את תביעות־העובדים, שרובן נגעו לקבלת בגדי־עבודה ולקביעת זכויות סר־ציאליות, הרים חושי, ראשית חכמה, את רגליו מול פניהם של נציגי־הציבור, ואחר הרים את קולו, וצעק על האנשים שקמו ועזבו את החדר.

המזכירות באה שוב ושוב ב־תביעותיה, ומשלא נענתה משך שלושה חודשים תמימים, החליט הועד פה אחד ב־17.11.54, שאם

מפא״י ואין חושי רגילים בו, משהו שאין הם מסוגלים להבינו: חברי הועד התנגדו לדרישה, עמדו בתוקף על שלהם.

הבוסים של העיר והמועצה פנו, איפוא, לשיטה הבדוקה של אימים א־שיים, איום בהדחה, הרעבה וגומר וגומר.

ושוב ארע הבלתי־מובן: רק חמישה מבין 13 חברי־הועד נכנעו לאיומים.

הבוסים המשיכו בטרור הא־שי, העלו שלוש פעמים הצעות אי־אמון במחרז, נכ־שלו, למרבה תמיהתם, בשלושתן.

ואז בא חבר־הועד צבי צמל בהיחבא ל־ביתו של מחרז ולחש באוזניו בקול חנוק: „שלום, בישיבה הבאה אני מוכרח להצביע נגדך; אני מוכרח..."

„אתה מבצע חרקירי"

ערב הישיבה הגורלית אמר שמואל ביא־ליק, יד ימינו של חושי, למחרז: „חביבי, אתה מבצע חרקירי." מחרז ישב אל השול־חן, ערך כרוז לחברי מפא״י בעיריה, הודיע, כי אם יפוטר, יכריז על שביתת־שבת בחדר־הועד, בבנין העיריה.

ב־20.1.55, בישיבה אליה הוזמנו רק שמו־נה נאמני־חושי שבין 13 חברי־הועד, הובע אי־אמון למחרז, ול־מחרת פתח הוא בשבר־תתו.

כהנא, מזכיר הס־תדרות הפקידים ב־חיפה, הגיב על כך במכתב רשמי למחרז:

„הפסק מייד שביתתך הפראית... אם לא... נפסיק חברותך בהסתדרות... לא נוכל להגן עליך אם... תפוטר מעבודתך בעיריה."

אנשי יוסף אלמוגי, מזכיר מועצת הפוע־לים, באו בריצה, התחננו להפסקת השביתה, הבטיחו טיפול מיידי. מרכז מפא״י בתל־אביב פקד על אלמוגי להפסיק את השביתה בכל מחיר. מחרז תבע מאלמוגי מכתב כתוב בידו: „אעשה כמיטב יכולתי שהבירור יס־תיים בהקדם הכי אפשרי".

מחרז הפסיק שביתתו ואלמוגי מינה ועדה מורכבת מנאמניו שהחליטה, כי יש למנות מזכירות סכנית זמנית ועל מחרז לשוב לעבודתו הקודמת עד לבחירות לועד.

ואלמוגי הבטיח — הבחירות תתקיימנה ב־1.3.55.

אולם גם אלמוגי גם חושי ידעו, כי בחי־רות הוגנות לועד פירושן נצחון למחרז. בבחירות למועצת סניף מפא״י בחיפה, ש־נערכו אך ימים מעטים קודם לכן, זכה מחרז בעיריה ב־145 קול, טיאנו — ב־139, ויגו ב־118. מזכיר הסתדרות הפקידים ב־חיפה, כהנא הנזכר לעיל, קיבל רק 8 קולות. אבא חושי עצמו נאלץ להציג מועמדותו בין פועלי־הנמל, שם מגוחך לדבר על חשאיות והוגנות. קלפי, ובה 315 קולות, הולנה במרכז מפא״י, נתגלתה פתע כשבה רק 27 פתקים. לשאלה היכן השאר, השיבו: „תיכף נביא. הוצאנו אותם רק לרגע אחד".

פנס אדום - „לסען הציבור"

בראשון למרץ לא נערכו בחירות ותחת זאת החל אלמוגי מכנס ישיבות של חברי מפא״י בעיריה בכל מחלקה לחוד, כשראשי המחלקות מאלצים את הפקידים לבוא.

בתשובה כינסו המורדים אסיפה, אליה הוזמנו כל 315 חברי המפלגה, באו 275 מהם, הפתיעו אף את המארגנים שלא ה־כינו מספר מספיק של מקומות.

תשובת מפא״י־חיפה: המורדים חייבים לחתום על טופס מוכן, בו הם מבעים צערם על מה שעשו. משסרבו המורדים לחתום, הוצאו מהמפלגה. לאחר ערעור בפני ועדת־הביקורת של מפא״י, הוחזרו למפלגה.

מעתה התפתח הכל בחיפזון מסחרר. ה־מורדים החליטו לצאת ברשימה משלהם ב־בחירות למועצת פועלי חיפה, נמנעו מ־לצאת לבחירות לועידת־ההסתדרות (שנער־כו שתיהן באותו יום), כיוון שהם רואים עצמם קשורים מבחינה פוליטית במפא״י, נאמנים לסמאותיה, אך מתייחסים אליהן ברצינות, מבקשים להגשימן בחיי יום־יום.

114 איש חתמו על גליונות הרשימה למען הציבור (כל רשימה המתיצבת לבחירות חייבת להגיש 101 חתימות). 40 מהם חתמו — לאחר אזימים עליהם, על נשותיהם באם זה לא הועיל, ועל ילד־הם במקרה האחרון — על טופס מוכן שהדפיסה מפא״י, כי חתימותיהם על הגליונות מזוייפות. 36 חזרו בהם, משתגלה להם על מה חתמו, והודיעו, כי חתימותיהם אינן מזוייפות.

110 חתימות נוספות הוגשו, כדי להסיר כל סכנה, גם אם יאיימו על אנשים נוספים. ועדת־הבחירות, בה רוב למפא״י, פסלה את הרשימה לבחירות כל זאת. המורדים ער־ערו בפני ועדת־הבקורת המרכזית של ה־הסתדרות. מפא״י־חיפה טענה לזיופים, ה־טענה נזנחה. מפא״י־חיפה טענה לאונאה, הטענה הוזמה.

מה החליטה, אם כן, ועדת־הביקורת? היא החליטה לפסול את הרשימה.

שלום מחרז, אשר ביקש רק בגדי־עבודה לעובדי־חוץ, שלום טיאנו, אשר שנא טרור וביקש רק אווירה נקייה מאיומים, צרפתי, שלחם בשחיתות, הם וידידיהם, אנשים פשו־טים, חברי מפלגה נאמנים, נוכחו, כי גם במוסד העליון בעליונים לא הצדק מכריע. הם למדו, הם לא ישכחו, הם עוד יילחמו להגשים באמת ובתמים את סיסמאותיה של מפלגתם, ממנה הודחו, כיוון שהיו נאמנים לרעיונותיה, מתנגדים למנגנונה.

רמקולי ת״ו ומ״ם המשיכו בשאגותיהם, אולם היה ברור, כי המאבק לא שם יוכרע. הוא יוכרע בתוך המפלגה שבלעה הכל, עד כי שכחה את מקור כוחה, את האדם הזעיר, המבקש לו זכויות סוציאליות וחוקת־עבודה מאושרת.